

KOSOVO SPECIALIST CHAMBERS
DHOMAT E SPECIALIZUARA TË KOSOVËS
SPECIJALIZOVANA VEĆA KOSOVA

Predmet: KSC-BC-2020-05
Tužilac protiv Saljiha Mustafe

Rešava: **Pretresni panel I**
sudija Mapi Felt-Folja, predsedavajući sudija
sudija Roland Dekers
sudija Žilber Biti, sudija izvestilac
sudija Vladimir Mikula, rezervni sudija

Sekretar: Fidelma Donlon

Datum: 12. jul 2021.

Jezik: engleski

Stepen tajnosti: javno

Odluka o procesnim pravima žrtava tokom postupka

Dostaviti:

Specijalizovani tužilac

Džek Smit

Branilac optuženog

Julijus von Bone

Sekretarijat

Načelnica Službe za učešće žrtava

Zilke Študzinski

Zastupnica žrtava

Ani Pjus

Pretnesni panel I (u daljem tekstu: panel) donosi odluku o procesnim pravima žrtava tokom postupka.

I. TOK POSTUPKA

1. Dana 19. juna 2020, Specijalizovano tužilaštvo (u daljem tekstu: tužilaštvo) podnelo je potvrđenu optužnicu.¹

2. Dana 30. aprila 2021, sudija za prethodni postupak doneo je „Drugu odluku o učešću žrtava“, kojom je za pet žrtava odobrio učešće u ovom predmetu i naložio sekretaru da do petka, 7. maja 2021, odredi zastupnika za žrtve koje će činiti grupu 1.²

3. Dana 20. maja 2021, panel je doneo „Odluku o imenovanju veštaka“, kojom je odredio da se postupak o reparacijama mora održati istovremeno kada i krivični postupak, a u skladu sa merodavnim pravnim okvirom Specijalizovanih veća Kosova (u daljem tekstu: SVK).³

4. Dana 20. maja 2021, panel je doneo „Odluku kojom se određuje datum konferencija za pripremu suđenja i traži dostavljanje izjašnjenja“, u kojoj je od zastupnika žrtava zatražio da dostavi svoja zapažanja, između ostalog o pitanjima koja se tiču izvođenja dokaza, ispitivanja svedoka i dopuštenosti neverbalnih dokaza.⁴

¹ KSC-BC-2020-05, F00011/A02, Specijalizovani tužilac, optužnica, 19. jun 2020, poverljivo. Javna redigovana verzija potvrđene optužnice zavedena je 28. septembra 2020, F00019/A01.

² KSC-BC-2020-05, F00105/RED, sudija za prethodni postupak, *Javna redigovana verzija druge odluke o učešću žrtava*, 30. april 2021, javno.

³ KSC-BC-2020-05, F000124, pretresni panel I, *Odluka o imenovanju jednog ili više veštaka* (u daljem tekstu: odluka o imenovanju veštaka), 20. maj 2021, javno. Odluka je dostavljena 21. maja 2021.

⁴ KSC-BC-2020-05, F000123, pretresni panel I, *Odluka kojom se određuje datum održavanja konferencija za pripremu suđenja i traži dostavljanje izjašnjenja*, 20. maj 2021, javno, sa priložima 1-2, strogo poverljivo i *ex parte*, stav 10, tačke 4.e, 5.c, 6; 14; 17(d).

5. Dana 21. maja 2021, panel je doneo „Treću odluku o učešću žrtava“, kojom je odobrio učešće četiri žrtve u postupku, produžio rok za prijave žrtava za učešće u postupku i utvrdio procesna prava žrtava tokom suđenja.⁵

II. MERODAVNO PRAVO

6. Panel upućuje na članove 22(3) i (5)-(6) i 23 Zakona br. 05/L-053 o Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu (u daljem tekstu: Zakon), kao i na pravila 80, 114 i 132 Pravilnika o postupku i dokazima pred Specijalizovanim većima Kosova (u daljem tekstu: Pravilnik).

7. Panel nadalje upućuje na pravilo 4(1) Pravilnika koje predviđa da se Pravilnik „tumači u skladu sa normativnim okvirom izloženim u članu 3 Zakona i, u odgovarajućim slučajevima, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku Kosova“ (u daljem tekstu: ZKPK).

III. ANALIZA

A) OPŠTA ZAPAZANJA

8. Pre svega, panel napominje da su prava žrtava tokom suđenja nužno ograničena na predmet u kome panel postupa, te se stoga moraju ostvarivati u okvirima potvrđene optužnice koju je sudija za prethodni postupak predao panelu, u skladu s pravilom 98(1) Pravilnika, uzimajući u obzir eventualne izmene te potvrđene optužnice, u skladu sa članovima 39(8) i 40(7) Zakona i pravilom 90 Pravilnika. To potvrđuje pravilo 113(1) i (4) Pravilnika, koje glasi da se učešće u postupku u statusu žrtve može odobriti ukoliko podnosilac takvog zahteva pruži

⁵ KSC-BC-2020-05, F000126/RED, pretresni panel I, *Javna redigovana verzija Treće odluke o učešću žrtava* (u daljem tekstu: Treća odluka o učešću žrtava), 21. maj 2021, javno.

prima facie dokaze o štetnim posledicama koje je pretrpeo kao direktnu posledicu krivičnog dela iz optužnice.

B) LIČNI INTERESI I PRAVA ŽRTAVA

9. Kad je reč o postupku pred Specijalizovanim većima, u članu 22(3) Zakona pominju se tri različita lična interesa i prava koje žrtve imaju: da budu obavешtene, da im se prizna status i da dobiju naknadu štete.

10. Pre svega, panel napominje da se u Zakonu ne objašnjava navedena razlika između „ličnih interesa“ i „prava“ žrtava. Po shvatanju panela, u datom kontekstu postojanje „ličnih interesa“ dopušta žrtvama ostvarivanje procesnih „prava“ pred Specijalizovanim većima.

11. Po mišljenju panela, činjenica da se pored „naknade štete“ pominju i „obaveštavanje“ i „priznavanje statusa“ znači da učešće žrtava u postupcima pred Specijalizovanim većima nije ograničeno na naknadu pretrpljene štete. Pored toga, panel smatra da trima gorenavedenim ličnim interesima i pravima treba dodati i zaštitu žrtava predviđenu članom 23 Zakona, gde se u stavu 2 zastupniku žrtava posebno odobrava da svakom panelu podnosi predstavke u vezi sa zaštitnim merama.⁶ Zaštita bezbednosti, fizičkog i psihičkog zdravlja, dostojanstva i privatnosti žrtava mora se smatrati suštinskim delom ličnih interesa i prava žrtava iako se izričito ne pominje u članu 22 Zakona.

12. Kao lični interes i pravo žrtava, „naknada štete“ je šire obrazložena u članovima 22(7) i (8) i 44(6) Zakona i u pravilu 168 Pravilnika. Kad je reč o postupku o reparacijama koji se završava izdavanjem naloga o reparacijama, u skladu sa članovima 22(8) i 44(6) Zakona,⁷ panel smatra da je taj postupak obuhvaćen članom

⁶ V. takođe pravilo 80 Pravilnika.

⁷ V. Odluku o imenovanju jednog ili više veštaka, stav 9.

6(1) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP), tako da žrtve na osnovu tog člana ostvaruju svoja procesna prava u vezi sa zahtevima za naknadu štete.⁸ To uključuje pravo žrtava da podnesu mišljenja i dokaze koje smatraju relevantnim potkrepljenjem svojih zahteva za naknadu štete, kao i dužnost postupajućeg panela da na odgovarajući način oceni argumente, izjašnjenja i dokaze koje žrtve u vezi s tim izvedu.⁹

13. Premda je u Zakonu dato određeno razjašnjenje značenja „naknade štete“, to nije slučaj sa „obaveštavanjem“ i „priznavanjem statusa“, za koje se u Zakonu ne daje nikakva definicija.

14. Kad je reč o „obaveštavanju“, panel smatra da se ono odnosi na lični interes i pravo žrtava da dobiju informacije o postupku pred Specijalizovanim većima, kako bi im se time omogućilo da u tom postupku učestvuju. Takvo pravo je predviđeno u nekoliko međunarodnih pravnih tekstova.¹⁰

15. S tim u vezi, dok je Služba za učešće žrtava u sastavu Sekretarijata zadužena za to da žrtvama uopšte pruža informacije o postupcima koji se vode u različitim predmetima pred Specijalizovanim većima, u skladu sa svojim mandatom propisanim u pravilu 23(5) Pravilnika,¹¹ zastupnik žrtava informiše svoje klijente o odvijanju konkretnog postupka, u skladu s pravilom 114(3) Pravilnika.

16. Kad je reč o pravu da im se prizna status žrtve, to pravo po mišljenju panela treba tumačiti, u kontekstu krivičnog postupka pred Specijalizovanim većima koji se odnosi

⁸ ESLjP, *Perez v. France* [GC], br. 47287/99, [Judgment](#) (*Perez v. France* [GC]), 12. februar 2004, stav 71.

⁹ ESLjP, *Perez v. France* [GC], stav 80. V. takođe ESLjP, *Van de Hurk v. the Netherlands*, br. 16034/90, [Judgment](#), 19. april 1994, stav. 59.

¹⁰ Generalna skupština UN, [Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power](#) (UN deklaracija o osnovnim načelima pravde u vezi sa žrtvama krivičnih dela i zloupotrebe vlasti), U.N. Doc. A/RES/40/34, 29. novembar 1985; stav 6(a); [Recommendation No. R \(85\) 11 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal and Procedure](#), 28. jun 1985, stav 9. V. takođe pozivanje na ovu preporuku ESLjP-a u *Perez v. France* [GC], stavovi 27, 72.

¹¹ V. takođe član 22 Zakona.

na odlučivanje o optužbama iznetim protiv optuženog u potvrđenoj optužnici,¹² kao lični interes i pravo žrtava da se prizna šteta koju su pretrpeli i da, u tom cilju, svojim učešćem istinski doprinesu priznavanju te štete i utvrđivanju odgovornosti onih koji su je prouzrokovali.

17. Takvo tumačenje je pre svega u skladu sa zaključcima Specijalizovanog veća Ustavnog suda da žrtve imaju suštinsko pravo „na nezavisnu i delotvornu istragu na osnovu procesnih garancija iz članova 25 i 27 Ustava i članova 2 i 3 Evropske konvencije”,¹³ a takođe i sa zaključkom Velikog veća Evropskog suda za ljudska prava iz presude u predmetu *El-Masri*.¹⁴ Veliko veće je u tom predmetu naglasilo koliko je pravo na istinu važno ne samo za žrtvu i njenu porodicu, već i za druge žrtve u sličnim predmetima, kao i za širu javnost, koja ima pravo da zna šta se dogodilo.¹⁵ Veliko veće je zaključilo da podnosilac zahteva nije „bio obavešten o tome šta se dogodilo, pri čemu nije dobio tačne informacije o patnjama koje je pretrpeo i o tome kakva je bila uloga lica odgovornih za njegovo stradanje” te da je zbog toga prekršen član 3 EKLJP.¹⁶ Panel smatra da je priznavanje ozbiljnih kršenja ljudskih prava i međunarodnog

¹² V. takođe, ali kao vid zadovoljenja žrtava putem javnog izvinjenja, uključujući priznavanje činjenica i prihvatanje odgovornosti, Generalna skupština UN, [Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law](#), U.N. Doc. A/RES/60/147, 16. decembar 2005, stav 22(e).

¹³ V. KSC-CC-2020-11, F00015, Specijalizovano veće Ustavnog suda, [Odluka po zahtevu za ocenu ustavnosti predloženih amandmana na Ustav Kosova](#), 26. novembar 2020, javno, stavovi 69, 75. „Evropska Konvencija” se odnosi na EKLJP.

¹⁴ ESLJP, *El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia* [GC], br. 39630/09, [Judgment](#) (u daljem tekstu: *El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia* [GC]), 13. decembar 2012.

¹⁵ ESLJP, [El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia](#) [GC], stav 191. V. takođe ESLJP, *Abu Zubaydah v. Lithuania*, br. 46454/11, [Judgment](#) (u daljem tekstu: *Abu Zubaydah v. Lithuania*), 31. maj 2018, stav 610.

¹⁶ ESLJP, [El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia](#) [GC], stavovi 192-194. V. takođe ESLJP, [Abu Zubaydah v. Lithuania](#), stav 620.

humanitarnog prava vrsta pravnog sredstva koja je podjednako važna kao i pravo na nadoknadu štete, ili još važnija od njega.¹⁷

18. Gorenavedeno tumačenje takođe je u skladu sa Pravilnikom. S tim u vezi, zastupnik žrtava, za razliku od strana u postupku, nema nezavisno pravo da podnosi dokaze, već, u skladu s pravilom 114(5) Pravilnika, može samo da se obrati panelu sa zahtevom da naloži podnošenje relevantnih dokaza ili pozivanje svedoka. Da li će panel, u skladu s pravilom 132 Pravilnika, upotrebiti svoje pravo da naloži izvođenje dokaza zavisi od toga da li je panel zaključio da je to „neophodno za utvrđivanje istine“. Prema tome, pravo žrtava da učestvuju u postupku i podnose dokaze je i po Pravilniku nužno povezano sa utvrđivanjem istine o tome šta im se dogodilo i odgovornosti lica koja su u te događaje umešana. Stoga će panel primeniti pravila 114(5) i 132 Pravilnika kako bi žrtvama obezbedio mogućnost da na efektivan način ostvare takvo pravo u toku suđenja.

19. Panel smatra da takav zaključak o pravima žrtava u krivičnim postupcima pred Specijalizovanim većima ni na koji način ne utiče na činjenicu da isključivo tužilaštvo ima obavezu da dokaže da različita obeležja krivičnih dela navedenih u potvrđenoj optužnici i krivična odgovornost optuženih zadovoljavaju traženi standard.

C) PROCESNA PRAVA ŽRTAVA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA I POSTUPCIMA O REPARACIJAMA

20. Član 22(5) i (6) Zakona naglašava da žrtve mogu učestvovati u postupcima pred Specijalizovanim većima samo preko zastupnika žrtava, čime se isključuje samozastupanje, i upućuje na Pravilnik radi utvrđivanja modaliteta takvog učešća.

¹⁷ V. takođe ESLjP, [El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia](#) [GC], zajedničko saglasno mišljenje sudija Tulkens, Spielmann, Sicilianos i Keller, stav 6.

21. Pravilo 114 Pravilnika predviđa, bez detaljnije razrade, sledeće modalitete učešća žrtava u postupku, preko zastupnika žrtava: pravo na uvodno i završno izlaganje u skladu s pravilima 126(3) i 135 Pravilnika; pravo na prisustvo tokom postupka; pristup poverljivim materijalima; davanje usmenih izjašnjenja i podnošenje pismenih podnesaka; postavljanje pitanja svedocima; i obraćanje panelu sa zahtevom da naloži podnošenje relevantnih dokaza ili pozivanje svedoka.

22. Panel smatra da u datom predmetu procesna prava žrtava zahtevaju izdavanje dodatnih konkretnih smernica shodno pravilu 114(4) Pravilnika. S tim u vezi, pravilo 114(4) Pravilnika, osim što upućuje na član 22(3) i (6) Zakona, daje panelu diskreciono pravo da formuliše pomenute smernice u okvirima odredaba Zakona i Pravilnika.

23. Ipak, panel naglašava da modaliteti učešća u postupku navedeni u daljem tekstu ostaju sve vreme pod nadzorom panela i mogu biti izmenjeni u konkretnim slučajevima, ukoliko to ne utiče na lične interese žrtava. Štaviše, u skladu sa članom 22(6) Zakona, panel takođe mora da obezbedi da učešće žrtava u postupku nije suprotno pravima optuženog, niti ga stavlja u nepovoljniji položaj.

24. Panel pre svega podseća na svoju raniju odluku, u kojoj je već utvrdio sledeća tri modaliteta učešća žrtava u postupku.

1. Pristup spisu predmeta

25. Shodno pravilu 114(3) Pravilnika, zastupnik žrtava ima pristup celokupnom spisu predmeta, uključujući sve javne, poverljive i strogo poverljive podneske, transkripte i dokazni materijal, sa izuzetkom *ex parte* materijala iz spisa.¹⁸ U skladu s tim, zastupnik žrtava će biti obavešten o svakom distribuiranom dokumentu iz predmetnog spisa, uključujući javne, poverljive i strogo poverljive podneske, transkripte i obelodanjeni

¹⁸ Treća odluka o učešću žrtava, stav 38.

dokazni materijal, sa izuzetkom distribuiranog *ex parte* materijala.¹⁹ Zastupnik žrtava je dužan da redovno informiše žrtve-učesnike u postupku o toku postupka, pri čemu će voditi računa o tome da ne otkrije informacije koje nisu javnog karaktera.²⁰

2. Prisustvovanje sednicama u toku postupka

26. Shodno članu 22(6) Zakona i pravilu 114(2) Pravilnika, a radi zaštite ličnih interesa žrtava-učesnika u postupku, zastupnik žrtava može da prisustvuje svim sednicama u toku pretresnog postupka, bilo da su javne, zatvorene ili poluzatvorene, sa izuzetkom *ex parte* sednica.²¹ Zastupnik žrtava će stoga biti unapred obavešten o svim sednicama koje će se održati pred panelom.²² Zastupnik žrtava takođe ima pravo da zatraži da ga panel sasluša *ex parte*.²³

3. Usmena izjašnjenja i pismeni podnesci

27. Shodno članu 22(6) Zakona i pravilu 114(4) Pravilnika, zastupnik žrtava može da daje usmena izjašnjenja i podnosi pismene podneske o svim pravnim ili činjeničnim pitanjima, kao i da podnosi odgovore i replike na sve podneske dostavljene panelu, u skladu s pravilom 76 Pravilnika.²⁴ U cilju neometanog i efikasnog učešća, zastupnik žrtava nije dužan da unapred traži odobrenje za svoja usmena izjašnjenja ili pismene podneske.²⁵ Ta izjašnjenja i podnesci moraju biti u vezi sa ličnim interesima žrtava, kao što je predviđeno članom 22(3) Zakona.²⁶

28. Povrh modaliteta navedenih gore, panel će izneti dalje smernice u vezi sa izvođenjem dokaza po nalogu panela, ispitivanjem svedoka koje vrši zastupnik žrtava

¹⁹ Treća odluka o učešću žrtava, stav 38.

²⁰ Treća odluka o učešću žrtava, stav 38.

²¹ Treća odluka o učešću žrtava, stav 39.

²² Treća odluka o učešću žrtava, stav 39.

²³ Treća odluka o učešću žrtava, stav 39.

²⁴ Treća odluka o učešću žrtava, stav 40.

²⁵ Treća odluka o učešću žrtava, stav 40.

²⁶ Treća odluka o učešću žrtava, stav 40.

i komentarima koje zastupnik žrtava može da iznese u vezi sa dopuštenošću dokaza koje su predočile strane u postupku.

4. Izvođenje dokaza po nalogu panela

29. Što se tiče redosleda kojim se dokazi izvode pred sudom, pravilo 127(2) Pravilnika propisuje da se, ukoliko panel ne odredi drugačije, dokazi Specijalizovanog tužioca izvode prvi, zatim dokazi odbrane, ako ih ima, i najzad dokazi koje traži panel *proprio motu*, shodno pravilu 132 Pravilnika.

30. Ništa konkretno nije propisano kad je reč o dokazima koji se izvode po nalogu panela, a na zahtev zastupnika žrtava, shodno pravilu 114(5) Pravilnika. Međutim, panel s tim u vezi upućuje na član 327 ZKPK-a, koji predviđa da se posle uvodnih reči dokazi izvode sledećim redosledom: prvo, dokazi državnog tužioca, zatim dokazi oštećene strane i najzad dokazi okrivljenog lica. Slično tome, član 331(1) ZKPK-a predviđa da „predsednik veća donosi raspored pozivanja svedoka, počevši od svedoka kojeg je predložio državni tužilac, preko svedoka kojeg je predložilo oštećeno lice ili zastupnik žrtve, pa sve do svedoka kojeg je predložilo okrivljeno lice ili branilac”. Po tumačenju panela, Pravilnik je, tamo gde je to relevantno, u saglasnosti sa ZKPK-om, shodno pravilu 4(1) Pravilnika, i panel stoga smatra da u datom predmetu žrtve treba da izvode svoje dokaze, ako ih ima, po nalogu panela, odnosno posle Specijalizovanog tužioca a pre odbrane. Takav redosled takođe bi omogućio odbrani da u toku izvođenja svojih dokaza odgovori kako na dokaze koje je izvelo tužilaštvo, tako i na eventualne dokaze koje je izveo zastupnik žrtava.

31. Međutim, panel naglašava da, kada svedok pristupi sudu da bi svedočio, obe strane u postupku, kao i zastupnik žrtava, dužne su da, pod nadzorom predsedavajućeg sudije, pokušaju da tom svedoku postave sva pitanja koja smatraju neophodnim, kako bi se izbegla potreba da se isti svedok ponovo poziva u fazi izvođenja njihovih dokaza.

32. Osim toga, panel je svestan činjenice da odmah pošto Specijalizovani tužilac završi izvođenje dokaza, odbrana može da obavesti panel da namerava da podnese zahtev za odbacivanje neke ili svih optužbi iz potvrđene optužnice, u skladu sa pravilom 130(1) Pravilnika. U takvom slučaju, panel može prvo da rešava taj zahtev, pa da tek zatim dozvoli zastupniku žrtava da iznosi svoje dokaze.

33. Kako bi obezbedio pravičnost i ekspeditivnost postupka, panel može da odluči da po završetku izvođenja dokaza Specijalizovanog tužioca održi statusnu konferenciju da bi se organizovalo izvođenje: (i) dokaza koji služe utvrđivanju istine, a koje zastupnik žrtava izvodi po nalogu panela; i (ii) dokaza koji se izvode radi naknade štete.

34. U tu svrhu, zastupnik žrtava dužan je da spisak predloženih svedoka, odnosno veštaka koje panel treba da pozove, podnese dovoljno vremena pre završetka izvođenja dokaza Specijalizovanog tužioca. Zastupnik žrtava navodi u kojoj se meri svedočenje ili stručno znanje predloženih svedoka odnosi na lične interese i prava žrtava i doprinosi utvrđivanju istine, odnosno potrebne naknade štete. Pored toga, prilikom podnošenja spiska, zastupnik žrtava navodi: (i) ime i, u odgovarajućim slučajevima, pseudonim svakog svedoka; (ii) da li su predloženi svedoci žrtve koje on zastupa ili neka druga lica; (iii) sažeti prikaz činjenica o kojima se očekuje da će svaki od predloženih svedoka svedočiti; (iv) naznaku da li će predloženi svedoci svedočiti lično u sedištu suda ili putem drugih sredstava predviđenih Pravilnikom; (v) procenu vremena potrebnog za glavno ispitivanje svakog predloženog svedoka i predloženi redosled njihovog pristupanja sudu; (vi) da li zastupnik žrtava namerava da koristi neke materijale tokom ispitivanja predloženih svedoka, i, ako je to slučaj, da pomenute materijale podnese panelu; i (vii) da li će za nekog od predloženih svedoka biti potrebne zaštitne mere i, u odgovarajućim slučajevima, predložene redakcije relevantnih materijala, uključujući sve materijale koji će se koristiti tokom njihovog ispitivanja.

35. Zastupnik žrtava takođe je dužan da dovoljno vremena pre završetka izvođenja dokaza Specijalizovanog tužioca naznači da li traži od panela da naloži dostavljanje relevantnih neverbalnih dokaza u vezi sa ličnim interesom i pravima žrtava. Isto tako, zastupnik žrtava dužan je da dostavi spisak predloženog dokaznog materijala i da navede da li se taj materijal odnosi na utvrđivanje istine, odnosno na reparacije, kao i, u odgovarajućim slučajevima, da li su potrebne određene redakcije.

36. Kad je reč o postupku o reparacijama, panel podseća da je na zastupniku žrtava da izvede dokaze, uključujući i dokaze ili svedočenje veštaka, u vezi sa zahtevom žrtava za naknadu štete. S tim u vezi, zastupnik žrtava takođe može da traži od tužilaštva da obelodani sav materijal ili dokaze koje ima u svom posedu, a koji bi mogli da potkrepe takve zahteve. Kao što je prethodno naznačeno, panel je dužan da dozvoli zastupniku žrtava da izvede sve relevantne dokaze koji potkrepljuju zahteve žrtava za naknadu štete, jer se time poštuju prava žrtava iz člana 6(1) EKLjP.²⁷

37. Ukoliko to učini dovoljno vremena pre završetka izvođenja dokaza Specijalizovanog tužioca, zastupnik žrtava takođe može da traži od panela odobrenje da se žrtve koje zastupa direktno obrate panelu, ne kao svedoci već da bi iznele svoje stavove i probleme.²⁸ Panel je svestan da to može biti jedan od načina da se žrtvama omogući da pruže uvid u štetu koju su pretrpele, u skladu sa članom 22(3) Zakona. Stranama u postupku neće biti dopušteno da ispituju i unakrsno ispituju žrtve posle takvog iznošenja njihovih stavova i problema, niti će panel takvo izlaganje smatrati za dokaz. Ukoliko panel smatra da informacije koje žrtva iznese mogu biti neophodne za utvrđivanje istine, on zadržava pravo da pozove tu žrtvu kao svedoka, u skladu s pravilom 132 Pravilnika.

²⁷ V. gore, stav 12.

²⁸ V. UN deklaraciju o osnovnim načelima pravde, stav 6(b).

38. Najzad, u skladu s članovima 39(13) i 40(6)(a) Zakona, zastupnik žrtava može da traži od panela da izda bilo koji nalog koji mu može biti od pomoći za pripremanje izvođenja njegovih dokaza.

5. Ispitivanje svedoka koje vrši zastupnik žrtava

39. Panel konstatuje da, iako pravilo 114(4)(b) predviđa mogućnost da zastupnik žrtava može, pod nadzorom panela, da postavlja pitanja svedocima, Pravilnik ne predviđa redosled kojim takvo ispitivanje svedoka treba da se odvija niti vrstu pitanja koja zastupnik žrtava može da postavlja svedocima, osim što se pominje da je to moguće kad god su „u pitanju lični interesi žrtava koje učestvuju u postupku“.

40. Kad je reč o vrsti pitanja koja zastupnik žrtava može da postavlja svedocima, panel ne želi da ograničava ta pitanja *a priori*. Osim toga, pravilo 114(4) Pravilnika ne sadrži nikakvo konkretno ograničenje u tom pogledu. Međutim, panel naglašava da je ispitivanje svedoka u vezi sa utvrđivanjem osnovnih obeležja krivičnih dela i vidova odgovornosti koji se stavljaju na teret u potvrđenoj optužnici pre svega obaveza tužilaštva. Isto tako, zastupnik žrtava pre svega ima obavezu da od svedoka tužilaštva i odbrane dobije sve informacije koje su relevantne za postupak o reparacijama. Pored toga, u skladu sa pravilom 143(4) Pravilnika, predsedavajući sudija može u svakom trenutku da preuzme ispitivanje svedoka kako bi se, između ostalog, izbeglo ponavljanje.

41. Kad je reč o redosledu ispitivanja svedoka, pravilo 127(3) Pravilnika predviđa da svedoka prvo ispituje strana koja ga je pozvala da svedoči, a zatim ga unakrsno ispituje suprotna strana, pri čemu se ne navodi kada zastupnik žrtava treba da ispituje svedoke koje su pozvali tužilaštvo ili odbrana. Panel smatra da je primereno da zastupnik žrtava ispituje svedoke koje je pozvalo tužilaštvo po završetku njihovog ispitivanja od strane tužilaštva, kako bi odbrana prilikom unakrsnog ispitivanja mogla da uzme u obzir kako odgovore koje je svedok dao tužilaštvu, tako i one koje je dao

zastupniku žrtava. Što se tiče svedoka koje je pozvala odbrana, njih prvo unakrsno ispituje tužilaštvo, kao suprotna strana, a zatim ih ispituje zastupnik žrtava. Kad je reč o svedocima koje je panel pozvao na zahtev zastupnika žrtava, njih prvo ispituje zastupnik žrtava, zatim tužilaštvo i na kraju odbrana. Kad je reč o svedocima koje je pozvao panel *proprio motu*, njih prvo ispituje panel, zatim tužilaštvo, zatim zastupnik žrtava, i na kraju odbrana.

6. Komentari o dopuštenosti dokaza koje izvode strane u postupku

42. Panel smatra da, u slučaju kada se radi o ličnim interesima žrtava, zastupniku žrtava treba dozvoliti da iznosi komentare u vezi sa dopuštenošću dokaza koje su izveli tužilaštvo ili odbrana, isto onako kao što zastupnik žrtava može da traži od panela da naloži podnošenje relevantnih dokaza ili pozivanje svedoka. Prema tome, zastupnik žrtava može da traži od panela da upotrebi svoje pravo da odluči o dopuštenosti dokaza, bilo da je reč o dokazima koje je izvelo tužilaštvo ili odbrana, a u skladu sa članom 40(6)(h) Zakona.

IV. DISPOZITIV

43. Iz navedenih razloga, panel:

- a. **USVAJA** gorenavedene definicije interesa i prava žrtava, kao što je utvrđeno prethodno u stavovima 9 do 19; i
- b. **USVAJA** procesna prava žrtava tokom postupka, kao što je utvrđeno prethodno u stavovima 25 do 42.

/potpis na originalu/

**Sudija Mapi Felt-Folja,
predsedavajući sudija**

/potpis na originalu/

Sudija Žilber Biti

/potpis na originalu/

Sudija Roland Dekers

U ponedeljak, 12. jula 2021.
U Hagu, Holandija.